

Umstøður at velta bygg í Føroyum við atliti til broyting í veðurlagnum

Peter Martin, John Wishart, Jens Ivan í Gerðinum og Rólvur Djurhuus

Samandráttur

Verkætlan nevnd Northern Cereal, fíggað av Northern Periphery and Arctic Program (NPA) hevur havt til endamáls at menna kornvelting m.a. í Føroyum og at økja vitanina millum bøndur um hetta. Luttakararnir í verkætlanini vóru úr Newfoundlandi, Íslandi, Norðurnoregi, Orknoyggjunum, og úr Føroyum luttók Búnaðarstovan. Ein avgerandi orsök til at fara undir verkætlanina var ein breið semja millum luttakararnar um, at veðurlagið broyrtist, og at vit kunnu vænta heitari veður á okkara leiðum og harvið fáa betri vakstrarlíkindi til at velta t.d. korn. Tó hevði eingin av luttakaranum kanna nágreiniliga, hvussu hitaviðurskiftini eru broytt seinastu tíðina. Sum part av verkætlanini hava vit kanna mátingar av hita og avfalli seinastu 40 árin á 11 veðurstøðum í Norðureuropa, m.a. í Tórshavn. Við atliti til at verkætlanin viðgerð kornvelting, eru bara mátingar við, sum eru gjørdar í vakstrartíðini.

Í Føroyum hava tey velt bygg heilt frá landnámstíðini. Bygg varð velt til matna, og hóast tey ikki vóru sjálvbjargin við bygg, so hevur tað havt stóran týdning í húsarhaldinum. Veltingin helt á heilt til seinna veraldarbardaga, men aftaná kríggið fánaði veltingin so líðandi burtur í einki, og í eina hálva øld hevur at kalla einki bygg verið velt í Føroyum, fyrrenn Búnaðarstovan saman við nøkrum bóndum fór undir at gera royndir við byggi fyri nøkrum árum síðani.

Í veðurkanningini eru hagtøl frá veðurstøðini hjá DMI í Tórshavn nýtt. Til vakstrar-kanningarnar eru nøkur sløg av byggi nýtt, sum hava roynst væl í vakstrarroyndum í Norðureuropa. Vakstrartíðin verður roknað frá sáing uml. 15. apríl til kornið verður skorið uml. 30. september. Bygg verður nýtt bæði sum fóður og til matna. Til fóður kann tað antin sláast um summarið á sama hátt sum gras og koyrast í brunn ella ballast og pakkast í plastikk. Tá verða strá og aks heystað saman. Tað kann eisini treskjast seinni um heystið, viðgerast við sýru og goymast turt. Bygg til matna verður heystað, tá øksini eru gulnað og stadnað, og tá skal turrevnið helst vera komið upp á eini 78%. Síðani verður kornið turkað inni.

Tær størstu avbjóðingarnar í samband við kornvelting í Føroyum eru og hava verið veðrið – nógv regn og kalt. Nógva regnið um veturin og um várið ger tað trupult at fáa akurin sáddan nóg tíðliga. Kalda summarið ger, at kornið stadnar seint, og regn um heystið kann gera tað trupult at heysta.

Veðurmátingarnar 1975-2015 vísa, at miðalhitið í apríl, august og september er munandi vaksin, serliga eyðsýnt í september. Fyri alla vakstrartíðina (apríl-september) er hitin vaksin 0,20°C um dagin fyri hvørji tíggu ár. Hetta er ein tíðiligur vøkstur, men er tó væl minni enn

ymsastaðni í grannalondunum. Í Reykjavík vaks hitin 0.47°C, í Kirkwall 0,34°C og í Stavanger 0,34°C fyri hvørji tíggju ár.

Avfallið er eisini vaksið hesi árin allar mánaðirnar frá apríl til september. Fyri hvørji tíggju ár er tað vaksið 18,2 mm fyri allar hesar mánaðirnar.

Niðurstøðan av veðurkanningini er, at hóast heitari veðurlag, eru Føroyar framvegis í útjaðaranum av tí umráði, har bygg gevur álítandi avgrøði á hvørjum ári. Vit kunnu vænta, at bygg til fóður fer at bera til á hvørjum árið, men til matna kunnu svikalig ár koma uppímillum, har bygg ikki stádnar. Undir øllum umstøðum er vert at leggja seg eftir at nýta skjóttvaksandi sløg, sum hóska til okkara stuttu vakstartíð.

Hesar kanningar lýsa bara móguleikarnar fyri velting av byggi, men tað er sjálvsagt, at við heitari veðurlag í vakstartíðini kunnu vit vænta, at fleiri aðrir vøkstir, sum t.d. grønmeti fara at vaksa betri og geva størri úrtøku.

Leinki til alla frágreiðingina á enskum:

http://cereal.interreg-npa.eu/subsites/CEREAL/Warming-Thermal_requirement-Barley-Faroe_Islands_NPA-Cereal-DT243.pdf